

Dret penal I

Part general

Joan Carles Carbonell Mateu
Rosa Fernández Palma
Antoni Gili Pascual
Antoni Llabrés Fuster
Carmen Tomás-Valiente Lanuza

PID_00152354

Material docent de la UOC

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Joan Carles Carbonell Mateu

Catedràtic de Dret penal de la Universitat de València.

Rosa Fernández Palma

Professora de Dret penal de la Universitat Oberta de Catalunya.

Antoni Gili Pascual

Professor titular de Dret penal a la Universitat de les Illes Balears.

Antoni Llabrés Fuster

Professor titular de Dret penal de la Universitat de València.

Carmen Tomás-Valiente Lanuza

Professora titular de Dret penal de la Universitat de València.

Primera edició: febrer 2010

© Joan Carles Carbonell Mateu, Rosa Fernández Palma, Antoni Gili Pascual, Antoni Llabrés Fuster, Carmen Tomás-Valiente Lanuza

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2010

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

ISBN: 978-84-691-8743-2

Dipòsit legal: B-1.336-2010

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

La *Part general* del dret penal constitueix l'objecte d'estudi d'aquesta assignatura que, al seu torn, es pot dividir en tres grans seccions.

La primera part estudia el concepte de dret penal i els principis constitucionals que limiten el poder punitiu de l'Estat. De totes les branques de l'ordenament, el dret penal és, sens dubte, la que es mostra més directament sensible als principis constitucionals. No s'ha dit en va que el Codi penal és una Constitució en negatiu. I és que, d'una banda, la norma fonamental selecciona els valors al servei dels quals s'ha de posar el cos punitiu i, de l'altra, limita l'actuació de l'Estat per mitjà dels principis constitucionals. La llibertat és el valor superior de l'ordenament i s'ha de constituir en el fonament de qualsevol intervenció estatal. Els principis de legalitat i intervenció mínima, principals inspiradors del dret penal, deriven, al seu torn, del principi general de llibertat: l'actuació de l'Estat s'ha d'adreçar a obtenir al màxim grau de llibertat dels ciutadans.

La teoria jurídica del delictes representa la part central de l'assignatura i ocupa els mòduls del 2 al 5. És molt probable que es tracti de la teoria general més elaborada i complexa del dret. En aquesta obra pretenem oferir a l'estudiant una exposició senzilla i coherent dels aspectes fonamentals comuns a totes les infraccions penals. Tot i que no es registren les polèmiques doctrinals i les diferents posicions que es generen, de vegades sí que advertim del fet que hi ha discrepàncies o plantejaments contraposats. Per aquest motiu, qui hi vulgui aprofundir més ha de completar l'estudi amb les diferents obres generals. Naturalment, en tot cas és imprescindible acudir a les recomanades en la bibliografia general, i també a les que contenen els diferents mòduls.

I ja per acabar, la tercera part està dedicada a les conseqüències jurídiques que es deriven de la comissió d'un fet delictiu, en especial la pena. En aquesta part, a més de les principals qüestions teòriques i dogmàtiques, hem volgut fer especial èmfasi en els problemes que es deriven de la seva determinació i aplicació, qüestions que, a més, són especialment transcendents per als ciutadans.

Objectius

Aquesta assignatura persegueix els següents objectius:

1. Oferir un concepte de dret penal.
2. Estudiar la norma penal i destacar les conseqüències que representen les diverses concepcions.
3. Definir el poder punitiu de l'Estat i establir-ne els límits.
4. Estudiar els diferents principis penals, especialment els de legalitat i intervenció mínima.
5. Analitzar les característiques de l'anomenada *ciència del dret penal*.
6. Definir el delictes i descompondre el concepte en els diferents elements.
7. Estudiar, sobre la base de l'antijuridicitat, les característiques de l'acció, la tipicitat i l'antijuridicitat en sentit estricte.
8. Trobar un concepte d'acció útil per a assolir una teoria jurídica del delictes adequada i coherent.
9. Explicar la tipicitat en la seva doble dimensió: fàctica i valorativa.
10. Estudiar els diferents elements del fet típic.
11. Proposar una teoria general de la justificació i analitzar les diferents causes de justificació.
12. Estudiar els tipus de títols de responsabilitat penal: autoria i participació.
13. Estudiar les diferents fases de preparació i execució del delictes.
14. Analitzar la imputació i els seus requisits.
15. Aprofundir en el concepte d'imputabilitat i la seva absència.
16. Estudiar les formes d'imputació subjectiva.
17. Estudiar l'error i les seves conseqüències.

- 18.** Analitzar les possibles causes d'inexigibilitat de la conducta adequada a la norma.
- 19.** Estudiar les conseqüències jurídiques del delictes, fent especial atenció a la pena.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Concepte de dret penal

Joan Carles Carbonell Mateu i Carmen Tomás-Valiente Lanuza

1. Concepte de dret penal
2. Principis limitadors del poder punitiu estatal
3. La vigència de la llei penal

Mòdul didàctic 2

El delicte. Antijuridicitat

Joan Carles Carbonell Mateu

1. El concepte de delicte
2. Consideracions generals sobre l'antijuridicitat
3. El concepte d'acció
4. La tipicitat
5. Adequació a tipus, relació de causalitat i imputació objectiva
6. L'omissió
7. El dol
8. La tipicitat de les conductes no doloses: referència a la imprudència
9. L'absència de tipus

Mòdul didàctic 3

Autoria i participació. *Iter criminis*

Antoni Gili Pascual

1. Autoria i participació
2. *Iter criminis*

Mòdul didàctic 4

La justificació

Carmen Tomás-Valiente Lanuza

1. Qüestions generals sobre la justificació
2. La legítima defensa
3. L'estat de necessitat
4. El compliment d'un deure o exercici legítim d'un dret, ofici o càrrec
5. El consentiment

Mòdul didàctic 5

La culpabilitat

Antoni Llabrés Fuster

1. La culpabilitat
2. La imputabilitat
3. Formes de culpabilitat
4. El coneixement de la il·licitud i l'error de prohibició
5. L'exigibilitat de la conducta adequada a la norma

Mòdul didàctic 6

Conseqüències jurídiques del delict

Rosa Fernández Palma

1. Teoria general de les circumstàncies modificatives de la responsabilitat criminal
2. Circumstàncies atenuants
3. Circumstàncies agreujants
4. Circumstància mixta de parentiu
5. Concurs de delictes
6. El sistema de penes en el Codi penal
7. La determinació de la pena
8. La llibertat condicional
9. Les mesures de seguretat
10. Les conseqüències accessòries
11. Penalitat

Bibliografia

Carbonell Mateu, J. C. (1999). *Derecho penal: concepto y principios constitucionales* (3a. ed.). València: Tirant lo Blanch.

Cerezo Mir, J. (2001). *Curso de derecho penal español. Parte general I, II y III*. Madrid: Tecnos.

Cobo del Rosal, M.; Vives Antón, T. S. (1999). *Derecho penal. Parte general* (5a. ed.). València: Tirant lo Blanch.

Luzón Peña, D. M. (1996). *Curso de derecho penal. Parte general I*. Madrid: Universitas.

Mir Puig, S. (2004). *Derecho penal. Parte general* (7a. ed.). Barcelona: Repper-tor.

Muñoz Conde, E.; García Arán, M. (2004). *Derecho penal. Parte general* (6a. ed.). València: Tirant lo Blanch.

Quintero Olivares, G. i altres (2002). *Manual de derecho penal. Parte general* (3a. ed.). Pamplona: Thomson-Aranzadi.

Quintero Olivares, G. i altres (2005). *Comentarios al nuevo Código penal* (4ª. ed.). Pamplona: Thomson-Aranzadi.

Silva Sánchez, J. M. (2001). *La expansión del Derecho penal. Aspectos de la política criminal en las sociedades postindustriales* (2a. ed.). Madrid: Civitas.

Vives Antón, T. S. (1996). *Fundamentos del sistema penal*. València: Tirant lo Blanch.